

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУDIRECTIONS FOR ENSURING THE FINANCIAL STABILITY
OF THE BANKING SECTOR UNDER THE CONDITIONS OF THE MARITAL LAW

Серйозним викликом для стабільності банківського сектору стала повномасштабна агресія та запровадження воєнного стану. У таких умовах необхідні якісно нові підходи до забезпечення і підтримання фінансової стабільності банків. У статті визначено передумови та механізми підтримки стабільного фінансового стану банків в умовах несприятливого впливу чинників зовнішнього середовища. Виявлено тенденції зміни кількості фінансових установ та виокремлено основні проблеми, з якими зіштовхнулися банки, що припинили свою діяльність. Аналіз динаміки та структури активів банківського сектору показав зростання частки державних банків на ринку, що може бути пояснене як певним скороченням обсягів діяльності приватних банків, так і активізацією інвестиційних операцій державних банків з державними цінними паперами. Зростання частки непрацюючих кредитів та застосування програм реструктуризації заборгованості мали негативний вплив на фінансові результати діяльності банків. Попри зменшення регулятивного капіталу у першій половині 2022 року, у другій половині року банківський сектор знайшов ресурси для його поступового відновлення. На думку авторів, напрямками підтримання фінансової стабільності банківського сектору в умовах воєнного стану є: ефективний пруденційний нагляд, пошук дієвих механізмів управління ризиками, забезпечення доступу до рефінансування, підтримання конкуренції у банківському секторі; удосконалення управління кредитними ризиками, що передбачає якісну оцінку потенційного обсягу збитків, виявлення джерел їх покриття.

Ключові слова: фінансова стабільність, банківський сектор, активи банків, воєнний стан, управління банківськими ризиками, регулятивний капітал.

Full-scale aggression and the introduction of martial law became a severe challenge to the banking sector's stability. In such conditions, the banks need qualitatively new approaches to ensuring and maintaining financial stability. The article defines the prerequisites and mechanisms for maintaining the stable financial condition of banks in conditions of the unfavorable influence of external factors. We have identified the trends of changes in the number of financial institutions and the main problems faced by banks that ceased their activities. Analysis of the dynamics and structure of banking sector assets showed an increase in the share of state banks in the market, which can be explained both by a specific reduction in the volume of activities of private banks and by the intensification of investment operations of state banks with state securities. The increase in the share of non-performing loans and the application of extension programs harmed banks' financial results. Banks' regulatory capital was sufficient to cover currency, credit, and operational risks. Despite the decrease in regulatory capital in the first half of 2022, the banking sector found resources for its gradual recovery in the second half of the year. According to the authors, the directions for maintaining the financial stability of the banking sector under martial law are: adequate prudential supervision aimed at identifying existing or potential vulnerabilities of the banking system, searching for effective risk management mechanisms, ensuring access to refinancing, maintaining competition in the banking sector; improvement of credit risk management, which involves a qualitative assessment of the potential amount of losses, identification of sources of their coverage, a balanced policy of debt restructuring and effective communication with borrowers; further expansion of the use of digital tools and service channels. An equally important direction is the involvement of banks in the recovery of the economy and the implementation of state and international stimulus programs.

Key words: financial stability, banking sector, bank assets, martial law, banking risk management, regulatory capital.

УДК 336.71+77

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct69-37>

Рисін В.В.¹

д.е.н., професор,
Національний університет
«Львівська політехніка»

Шах О.М.²

студент,
Національний університет
«Львівська політехніка»

Rysin Vitaly

Lviv Polytechnic National University

Shakh Olena

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. У сучасному економічному середовищі всі сфери бізнесу та галузі суттєво залежать від стабільного функціонування фінансового ринку, та зокрема банківського сектору. В умовах воєнного часу фінансові посередники зіткнулась із якісно іншими загрозами та новими викликами. Значна частка здобутків у фінансовій сфері за кілька попередніх років, до яких можна віднести зростання рівня прибутковості банків та приборкання інфляції, були нівельовані після нападу росії. З початком повномасштабної війни на території України вплив погіршення фінансової стабільності банківського сектору відчували і клієнти фінансових установ, оскільки виникли проблеми

припинення функціонування багатьох відділень, неможливості зняття готівки у банкоматах, купівлі іноземної валюти, використання звичних сервісів дистанційного обслуговування. Зі свого боку, банки також зазнали суттєвих втрат активів та ліквідності з огляду на несплату кредитів, або ж через значні руйнування відділень, особливо в областях, де ведуться активні бойові дії. Проте, незважаючи на негативний вплив перелічених факторів, банківській системі України вдалося швидко адаптуватися до критичних змін зовнішнього середовища та продовжити сталу роботу, використовуючи найкращі можливі інструменти для підтримки свого фінансового стану банків та

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2883-4563>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1619-3041>

фінансової стабільності загалом [1]. Викликана війною нестабільність ймовірно буде тривати ще певний час і після завершення воєнних дій, тому нині банківський сектор потребує науково обґрунтованих підходів для розробки системи заходів щодо відновлення діяльності і забезпечення фінансової стабільності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями сутності фінансової стабільності та нестабільності займалось багато науковців, як і зарубіжних, так і вітчизняних. У дослідженні авторського колективу під керівництвом О. Аспачса (O. Aspachs) зазначено, що фінансова нестабільність, це рідкісна подія, яка з'являється після певних фінансових «шоків», недосконалої ринку і може вести за собою кризу [2]. Серед українських економістів можемо виділити праці Бойко А.В. [3], Кияк А.Т. [4], Николаєнко Ю.В. [5], які досліджували умови настання нестабільності та її наслідків. Також необхідно виділити роботу Чирак І.М., яка сформулювала суть фінансової стабільності, зазначивши, що це стан, при якому система спроможна витримувати негативний вплив і не допускати серйозних порушень в її функціонуванні [6]. За останній рік з'являється дедалі більше праць вітчизняних дослідників з питань забезпечення стабільності фінансового сектору у несприятливих умовах, причому слід зазначити, що і наявний світовий досвід у сфері підтримки стабільної роботи фінансових установ в умовах війни є доволі обмеженим. Зважаючи на це, окреслена проблематика досліджень є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, оскільки фінансовий сектор потребує якісно нових інструментів забезпечення і підтримання фінансової стабільності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення передумов та механізмів підтримки стабільного фінансового стану банків в умовах несприятливого впливу чинників зовнішнього середовища, що викликаний повномасштабною агресією та запровадженням воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах, коли вплив форс-мажорних факторів на фінансовий сектор вийшов на передній план, роль банків у підтримці нормального функціонування економічних суб'єктів стала ще більш важливою. Адже з початком повномасштабного вторгнення з'явилися серйозні економічні проблеми, які вимагають нагального вирішення та забезпечення фінансової підтримки для ключових секторів економіки. Для реалізації такої підтримки передовсім слід досягнути прийнятної рівня стабільності та ліквідності банківського сектору. Вперше за п'ять останніх років банківський сектор став збитковим у зв'язку із збільшенням відрахувань до резервів. Згідно із даними НБУ, вже у першому кварталі 2022 року банківський сектор

отримав перші збитки – 0,16 млрд грн, за станом на кінець другого кварталу сума чистого збитку зросла до 4,65 млрд грн. В майбутньому експерти прогнозують втрату близько 20% кредитного портфелю. Рентабельність активів банківського сектору знизилася з 4,2% за станом на початок 2022 року до -1,11% за станом на 01.05.2022. Збитки впродовж цього періоду отримали понад 20 банків – це третина із загальної кількості діючих банків, 3 з яких є держбанками. Решта банків працювали із рентабельністю капіталу меншою за 5%, натомість малим банкам вдалось зберегти прибутковість, також це стосується і найбільшого держбанку – ПриватБанку, який згенерував майже половину доходу прибуткових банків [7]. В цілому банківський сектор зміг досягнути позитивних значень рентабельності активів і капіталу (0,28% та 2,54% відповідно) лише за станом на 01.08.2022.

Загальні доходи банків за 8 місяців 2022 року становили 227 млрд грн, у минулому році цей показник дорівнював 172 млрд грн, з чого можна зробити висновок, що банки значним чином змогли адаптувати свою діяльність до нових умов. Однак, якщо порівняти рівень витрат, то бачимо, що вони складають більшу частку доходів, ніж минулого року. Також суттєво зменшились чисті процентні доходи, у порівнянні із попередніми періодами, та зменшився попит на банківські послуги, й, зокрема, на кредити. Протягом 2022 року чистий кредитний портфель клієнтів зменшився на більше ніж 3% через сповільнення кредитування та формування резервів за кредитами [7]. Зниження попиту на банківські послуги тягне за собою і зменшення комісійних доходів, тому що за 1 та 2 квартали 2022 року комісійний прибуток зменшився на 35%.

Проте, незважаючи на вплив перелічених вище негативних чинників, банкам в Україні вдалося забезпечити безперебійну роботу, функціонування систем електронних платежів та відсутність будь-яких обмежень на безготівкові розрахунки. У розпорядженні банків є запаси ліквідних активів, які були акумульовані ще до початку повномасштабного вторгнення. Ситуація на валютному ринку дозволила значно збільшити доходи від операцій із купівлі та продажу валюти, що сприяло нарощуванню операційного доходу. В більшості випадків банки зберегли додатний чистий процентний і комісійний доходи, проте були змушені значно скоротити операційні витрати. За оцінкою О. Петрика, примноження доходу та економія витрат дали змогу низці банків зберегти операційну привабливість та фінансову стабільність. Загальне співвідношення операційних витрат до доходу у 2 кварталі 2022 року становило близько 38%, у попередньому періоді минулого року це значення було близько 50% [8]. Таким чином, глибокі економічні проблеми, які потягнула за собою війна, стали стимулом для більш ефективного

управління операційними доходами та витратами банків.

У початку року мережа відділень банків по всій Україні поступово скорочується через ракетні удари та часткову окупацію територій. Найбільше філій закрили державні та іноземні банки, зокрема в районах активних бойових дій, крім того значно скоротилась мережа POS терміналів. Найбільшого скорочення мережі зазнали лідери ринку – ПриватБанк та Ощадбанк. За 10 місяців 2022 року кількість відділень Приватбанку зменшилася з 1497 до 1294, Ощадбанку – з 1602 до 1237, проте по мірі звільнення окупованих територій зазначені банки намагаються оперативним чином відновлювати роботу своїх відділень. Щодо банківського сектора загалом, то за даними НБУ з початку 2022 року кількість банківських відділень в Україні зменшилася з 6685 до 5516, або на 17,5%.

Паралельно з цим процесом відбувалося і скорочення чисельності діючих банків, ця тенденція прискорила за період війни. З одного боку це можна пояснити жорсткою наглядовою політикою НБУ, який з кожним роком проводить якіснішу перевірку та нагляд за фінансовим станом банків та їх можливостями протистояти загрозам. З початку 2022 року в Україні було ліквідовано 4 банки, серед яких два російських – «Промінвестбанк» і «Сбербанк», та українські «Мегабанк» і «Банк Січ», що певним чином сприяло оздоровленню банківського сектору [9]. Проблеми в діяльності АТ «Мегабанк» почалися ще задовго до початку повномасштабної війни, крім того, частка цього банку становила лише 0,5% від чистих активів платоспроможних банків, тому його ліквідація не надто сильно вплинула на фінансову стабільність сектору. В то же час, є всі підстави прогнозувати подальшу націоналізацію (чи можливе виведення з ринку) АТ «Альфа-банк», оскільки де-факто він перебуває під контролем власника, що походить з країни-агресора. Цей банк відноситься до категорії системно важливих, тому поява фінансових чи юридичних проблем у банку цілком може стати джерелом системного ризику для цілого банківського сектору.

За станом на 01.10.2022 в Україні є 67 діючих банків, з яких зі стовідсотково під контролем іноземних інвесторів перебуває 33% установ (22 банки), ще 8 банків частково контрольовані іноземними інвесторами. Зважаючи на те, що для відновлення економіки України у післявоєнний період роль зовнішнього фінансування буде визначальною, зусилля регуляторів фінансового ринку нині мають бути скеровані у напрямі створення максимально сприятливих умов для іноземних інвестицій у банківський сектор. Щодо розподілу активів між групами банків слід зазначити, що впродовж останніх років відбулися зміни у структурі активів: якщо у кінці 2019 року в Україні частка

державних банків складала 55,2%, наприкінці 2021 року вона знизилася до 46,7%, проте станом на кінець 3 кварталу 2022 року знову перевищила 54%. У 2020–2021 рр. певний перерозподіл активів відбувся на користь приватних банків, частка яких протягом цього періоду збільшилась на 6,9%. Активи державних банків зменшилися, натомість приватні банки змогли наростити свої кредити та інвестиції. Але вже у 2 кварталі 2022 року розпочалася зворотна тенденція, відбулось значне збільшення активів державних банків, результатом якої стало підвищення ринкової концентрації. (рис. 1).

В результаті, за станом на 01.09.2022, коефіцієнт ринкової концентрації активів CR3, розрахований для трьох найбільших державних банків (Приватбанк, Ощадбанк та Укресімбанк), становив 47,88%. Зростання частки державних банків може бути пояснене як певним скороченням обсягів діяльності приватних банків, так і активізацією інвестиційних операцій державних банків з державними цінними паперами, адже за умов гострої нестачі коштів у державному бюджеті ресурси таких банків активно використовуються у якості джерела фінансування державних запозичень.

Такий висновок підтверджують дані про динаміку та структуру активів банківського сектору. У 2022 році вкладення у цінні папери стали вагомим драйвером зростання чистих активів, особливо це тенденція проявилася з початком війни. Якщо за станом на 01.03.2022 вкладення банків в цінні папери склали 654,1 млрд. грн., то за станом на 01.10.2022 їх обсяг зріс до 842 млрд. грн., зростання склало 28,7%. У то же час, зростання обсягу кредитів, наданих банками клієнтам, за аналогічний період склало лише 1,9%. З викладеного можемо зробити висновок, що воєнний стан призвів до перерозподілу активів банківського сектору на користь державних цінних паперів, і значну частку таких інвестицій здійснили саме державні банки. Найбільш поширеним інструментом на ринку стали державні облігації із терміном погашення 2 місяці, а найменш популярним – із 6-ти місячним терміном погашення (близько 1,5% від загальних ОВДП). За перший квартал 2022 року загальна вартість усіх військових ОВДП дорівнювала більше 40 млрд грн. Відбулося поступове зростання їх дохідності, що підсилило стійкість банківського фондування, адже гостре збільшення облікової ставки (з 9% до 25%) змусило банки підвищити ставки і за депозитами. Це було зроблено із метою уникнення приросту інфляції, знецінення заощаджень та підсилення привабливості вкладень у державні облігації [7]. Але крім позитивних зрушень підвищення облікової ставки зумовило появу процентного ризику – банки почали підвищувати депозитні ставки як за депозитами фізичних осіб, так і за депозитами корпорацій. Тому різке підвищення облікової ставки НБУ

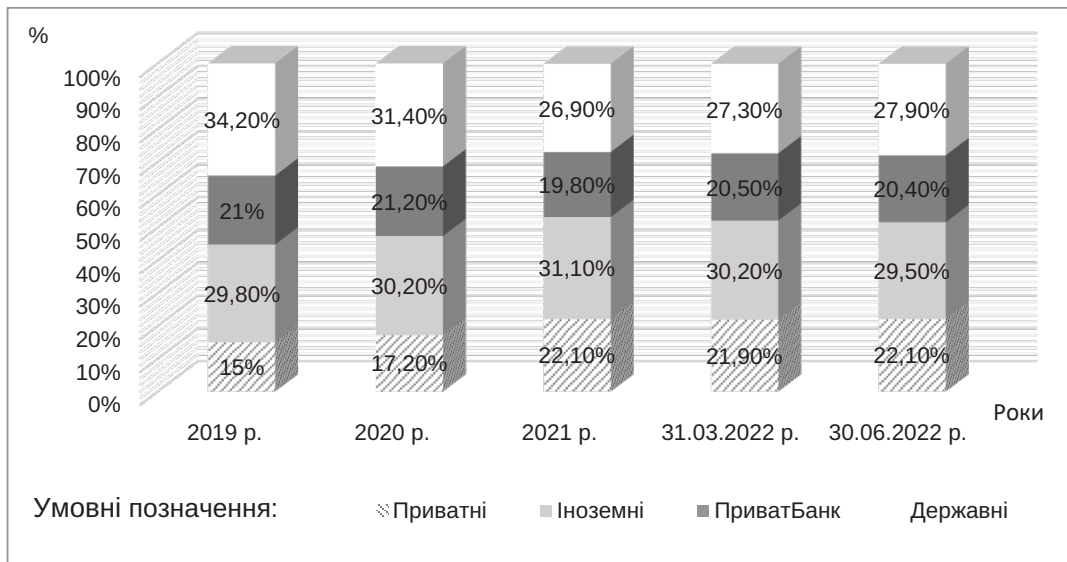

Рис. 1. Розподіл активів за різними групами банків протягом 2019-2022 рр.

Джерело: складено авторами за даними [9]

призвело до стійкої тенденції збільшення депозитних ставок.

Воєнний стан призвів до змін у структурі депозитної бази банків. З початку 2022 року зросла кількість малих вкладів та вкладів на вимогу, оскільки ситуація на ринку змусила клієнтів банків ставити на перше місце ліквідність розміщених коштів. Також серйозні зміни відбулись і у зобов'язаннях банківського сектору – за 2 квартал вони зросли майже на 3% та перевищили показники, які були в кінці попереднього року [10]. Збільшення відбулось за рахунок приросту гривневих коштів фізичних осіб на 7% та коштів на вимогу, а валютні кошти фізичних осіб, у свою чергу, зменшились на 4%. Дещо уповільнити процес відпливу валютних депозитів допомогли запроваджені банками програми купівлі валюти із подальшим розміщенням її на депозит, що користувалися попитом у вкладників з огляду на різницю курсу купівлі валюти у банку та реального ринкового курсу. Частка коштів НБУ у зобов'язаннях зросла майже на 2,4% протягом кінця січня 2021 р. – кінця лютого 2022 р. і досягнула свого максимуму за всі роки (7,6%). Зазначені тенденції свідчать, що банкам вдалося уникнути критичного відпливу коштів фізичних осіб. Важливу роль у підтриманні ліквідності банківського сектору відіграла підтримка з боку центрального банку.

Структура наданих банками кредитів також зазнала відчутних змін. Валютні чисті кредити знизились більш ніж на 7%, в той час як гривневі зросли на 5% з початку року, важливу роль у цьому відіграла активна кредитна політика державних банків. З моменту початку війни нові кредити видавались переважно на поточні потреби клієнтів, в інших сегментах кредитування було

практично призупинене, поряд з тим мало місце зростання частки непрацюючих кредитів до 29,7% [10]. Суттєве скорочення обсягів було характерним для роздрібного та споживчого кредитування, видача іпотечних кредитів була повністю призупинена з огляду на розвиток інфляційних процесів та різке зростання ризиків. Більшість банків намагалися уникнути зростання частки непрацюючих кредитів шляхом пропонування своїм клієнтам різноманітних механізмів пролонгації, зокрема «кредитних канікул» або «сповільненого кредитування». Закономірно, що це суттєво зменшило дохідність діяльності банків, тому в міру стабілізації ситуації фінансові установи будуть обмежувати використання подібних механізмів з огляду на необхідність забезпечення прибуткової діяльності.

Певна стагнація на ринку кредитування змусила банки шукати нові можливості для розміщення ресурсів. Одним із важливих напрямів стала участь у програмах державної підтримки, зокрема «Доступні кредити 5-7-9», за допомогою якої надано більше 30 млрд грн позик, більша частика з яких була скерована у агропромисловий сектор. Найактивніше нарощували кредитний портфель за допомогою участі у спеціальних програмах брали саме державні банки, які забезпечували фінансову підтримку не лише агропромислового, але й енергетичного та оборонного секторів економіки [7]. Слід зауважити, що реалізація подібних програм сприяла значному збільшенню обсягів наданих банками гривневих кредитів. Для позичальників важливе значення мала процентна ставка за такими кредитами. З огляду на позитивний досвід реалізації програми доступного кредитування уряд прогнозує зростання фінансування такої програми більш ніж у 3 рази. Проте у

цьому контексті важливе значення матиме своєчасне виконання урядом своїх зобов'язань щодо компенсації ціни кредитів для позичальників, адже дефіцит бюджету у 2022–2023 роках прогнозується доволі значний, що загострює питання джерел фінансування подібних програм.

За даними НБУ, перед запровадженням воєнного стану, банки мали чималий запас капіталу – норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу по банківському сектору склав 18% за станом на початок 2022 року, норматив достатності основного капіталу – 12%, тобто вказані нормативи майже в 2 рази були вищі за мінімально допустимі значення. Запас капіталу банків був достатнім для покриття валютного та кредитного ризиків, а також операційного ризику, що відіграло надзвичайно важливу роль для банківського сектору після початку війни. Слід віддати належне виваженій та далекоглядній політиці НБУ, що стимулював банки підтримувати обсяг регулятивного капіталу на рівні вищому за мінімальні вимоги, та, у випадку несприятливих результатів стрестування, змушував проводити реструктуризацію балансу задля уникнення будь-яких загроз у майбутньому [8]. У таблиці 1 наведено дані про зміну обсягу регулятивного капіталу та нормативу його адекватності за період 2021–2022 рр.

Упродовж аналізованого періоду банківський сектор мав достатній рівень обсяг регулятивного капіталу, за станом на кінець 2021 року мало місце його значне зростання. Початок війни призвів до втрати близько 5% регулятивного капіталу за перший квартал, проте у подальшому банки почали поступово відновлювати ці втрати. Норматив Н2 мав тенденцію до зниження у 2021 році, яка продовжилася у першій половині 2022. Зважаючи на зростання обсягу регулятивного капіталу у 2021 році, таке явище може бути пояснене паралельним зростанням суми зважених на ризик активів банківського сектору. У 2022 році вплив на зниження Н2 мали також негативні зміни у регулятивному капіталі. Через можливе настання фінансових ризиків, НБУ реалізовував м'яку та стимулюючу регуляторну політику, зокрема при

порушенні вимог щодо достатності капіталу не застосовувалися заходи впливу у зв'язку із напруженою ситуацією в економіці країни. Метою такої політики була розробка реалістичного та прозорого графіку капіталізації банківської системи задля здійснення оперативних заходів для відновлення її нормальної діяльності. Результатом стало поступове зростання регулятивного капіталу банків в другій половині 2022 року та підвищення нормативу достатності регулятивного капіталу до 18,9% за станом на кінець вересня.

Одним із основних джерел поповнення регулятивного капіталу банків є прибуток. З огляду на це доцільно оцінити, яким чином війна та запровадження воєнного стану вплинули на фінансові результати діяльності банків. Як уже зазначалося вище, близько половини усіх прибутків банківського сектору у 2022 році згенерував Приватбанк, тому доцільно порівняти динаміку фінансових результатів та рентабельності капіталу усього банківського сектору з аналогічними показниками Приватбанку. Бачимо, що динаміка фінансових результатів у 2020–2022 рр. була різновекторною. У 2020 році вона мала спадний характер, натомість у 2021 році вдалося забезпечити стійке зростання фінансових результатів діяльності банків, особливо успішною впродовж року була саме діяльність Приватбанку (рис. 2). З початком війни банківський сектор почав зазнавати збитків, максимальний їх розмір наразі був зафіксований за станом на кінець 2 кварталу, рентабельність капіталу банків сягнула мінімальних значень. Загалом, завершити перше півріччя без збитків змогли далеко не всі банки, це вдалося двом найбільшим державним банкам – Приватбанку та Ощадбанку, а також окремим приватним банкам, що змогли оперативно відреагувати на поширення негативних явищ на ринку та оптимізувати свою діяльність у кризових умовах.

Вплив охарактеризованих вище негативних чинників зумовив серйозні виклики як для банків, так і для регулятора. Для стабілізації роботи та підтримки фінансової стабільності банківського сектору уряд та НБУ вжили низку термінових заходів, першим з яких було прийняття Постанови

Таблиця 1

Регулятивний капітал банків (Н1) та норматив достатності регулятивного капіталу (Н2) у 2021–2022 рр.

Роки	Регулятивний капітал (Н1), млрд грн	Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)
30.06.2021	191,5	21,6%
30.09.2021	203,7	21,6%
31.12.2021	211,7	18,0%
31.03.2022	201,2	16,5%
30.06.2022	202,4	17,2%
30.09.2022	209,2	18,9%

Джерело: складено авторами за даними [9]

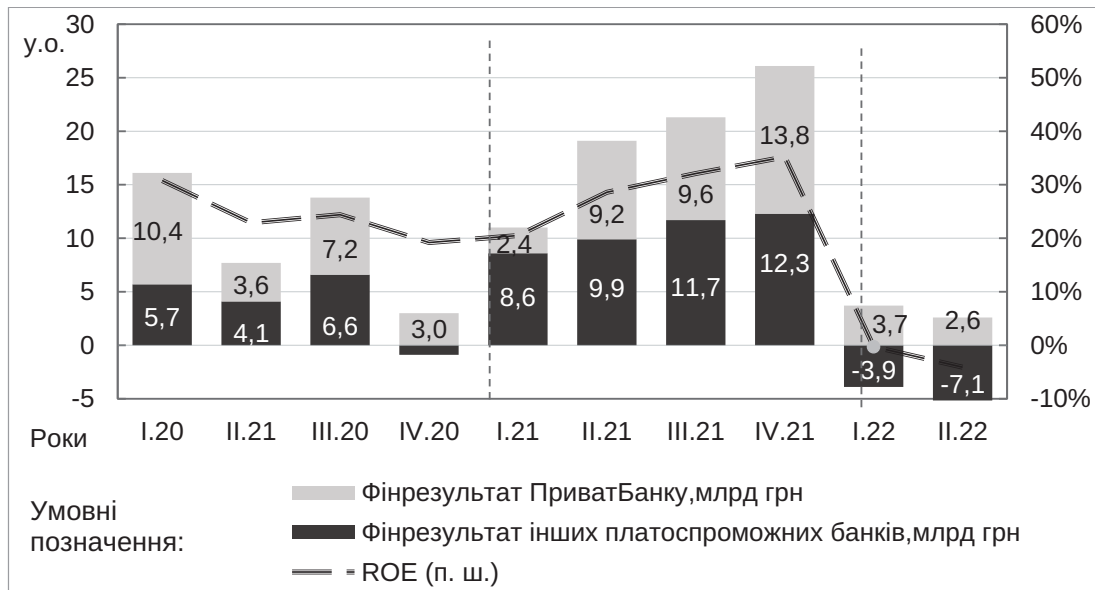

Рис. 2. Динаміка фінансового результату та рентабельності капіталу банків протягом 2020–2022 рр.

Джерело: складено авторами за даними [9]

Правління НБУ «Про роботу банківської систем в період запровадження воєнного стану», наслідком якої стали обмеження щодо зняття готівки, фіксації офіційного курсу іноземною валюти тощо. Слід зауважити, що окремі кроки для забезпечення стабільної роботи в форс-мажорних обставинах були зроблені ще до початку повномасштабного вторгнення, це окрема стосується удосконалення процедур захисту інформаційних систем банків від кібератак. Важливу роль також відіграв доволі високий рівень діджиталізації банківських послуг в Україні, можливості дистанційної верифікації клієнтів за допомогою Bank ID, що дозволили забезпечувати безперебійне надання фінансових послуг клієнтам банків навіть у тих регіонах, де діяльність банківських філій та відділень була тимчасово неможливою. На нашу думку, забезпечені банками в критичних умовах можливості дистанційного доступу до рахунків клієнтів та здійснення основних фінансових операцій онлайн значним чином стримали банківську паніку і вплив коштів з банківського сектору. Таким чином, подальше розширення застосування цифрових інструментів та каналів обслуговування може розглядатися як один із ключових напрямів розвитку банківського сектору, що опосередковано сприятиме стабільності останнього.

З огляду на спричинену війною низку негативних явищ в економіці, скорочення обсягів діяльності значної кількості компаній, падіння реальних доходів населення, дефіцит державного бюджету завдання підтримання стійкості банківського сектору є доволі складним. Усі перелічені чинники значно обмежують можливості банків як щодо кредитної та інвестиційної діяльності, так і

щодо формування ресурсної бази. В результаті значна частка банків у 2022 році працює з негативним фінансовим результатом. Продовження такої тенденції може призвести до банкрутств, а це в свою чергу буде знижувати довіру до банківського сектору загалом і може спровокувати поширення системного ризику. Тому важливого значення набуває ефективний пруденційний нагляд, скерований на виявлення наявних чи потенційних вразливостей банківської системи і пошук дієвих механізмів управління ризиками. У цьому контексті має бути забезпечено якісне оцінювання ступеня спроможності сектору протистояти кризам, зокрема через проведення НБУ стрес-тестувань, що особливо актуально за теперішньої ситуації на ринку.

Вагомий вплив на фінансовий стан банківського сектору має зростання кредитних ризиків, що проявляється у зростанні частки непрацюючих кредитів та відображається на фінансових результатах діяльності банків. Управління кредитним ризиком в сучасних умовах потребує якісної оцінки потенційного обсягу збитків, виявлення джерел їх покриття, зваженої політики реструктуризації заборгованості за кредитами та ефективної комунікації з позичальниками. Видача банками нових кредитів значно ускладнена, особливо у корпоративному сегменті, тому у якості потенційних напрямів розвитку кредитних операцій можна розглядати участь у програмах фінансування бізнесу, які підтримуються урядом. Альтернативним варіантом отримання доходів для банків залишаються державні облігації, проте вже зараз банківський сектор накопичив доволі значний портфель цих боргових цінних паперів, і подальше його

зростання з точки зору диверсифікації активних операцій виглядає ризикованим.

Висновки. Забезпечення фінансової стабільності банківського сектору у сучасних умовах є, з одного боку, надзвичайно складним завданням, а з іншого – критично важливим. Саме банківські установи забезпечують рух грошових потоків в економіці, підтримують нормальне функціонування платіжної інфраструктури та своєчасне здійснення розрахунків. Проведений у статті аналіз дає можливість зробити висновок, що завдяки ефективній регулятивній політиці та вчасно вжитим антикризовим заходам з боку НБУ банківський сектор зміг встояти під тиском форс-мажорних обставин, забезпечити безперебійну роботу і навіть поступово покращити свій фінансовий стан у другій половині 2022 року. Сформовані у довоєнний період запаси капіталу дозволили покрити значну частку ризиків, що матеріалізувалися внаслідок агресії росії. Поряд з тим слід констатувати, що загрози для фінансової стабільності банківського сектору на сьогодні є доволі значними. Вони пов'язані як із загальним погіршенням ситуації в економіці та державних фінансах, так і з збитковою діяльністю значної кількості банків, зростанням частки непрацюючих кредитів, зростанням витрат банків на відновлення інфраструктури тощо. Підтримання фінансової стабільності потребує застосування дієвих, і можливо нестандартних, підходів як з боку регулятора, так із боку банків. Такі кроки мають бути зосереджені на балансуванні інтересів банків у контексті забезпечення позитивного фінансового результату їх діяльності, з інтересами клієнтів, що потребують додаткового фінансування та якісного обслуговування за прийнятними цінами. Поряд з тим, не менш важливим напрямом є долученість банків до відновлення економіки, реалізації державних та міжнародних стимулюючих програм тощо. З боку регулятора важливо у сучасних умовах підтримувати конкуренцію у банківському секторі, оскільки переміщення значної частки грошових потоків до державних банків є чинником її погіршення.

Перспективи подальших досліджень у напрямі забезпечення фінансової стабільності банківського сектору полягають передовсім у розробці механізмів мінімізації негативного впливу війни на банки, зокрема це стосується адаптації кредитної та інвестиційної діяльності банків до нових умов, стимулюючих регулятивних підходів з боку НБУ, формування сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій банківський сектор у майбутньому тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діденко С. В умовах воєнного стану: функціонування фінансового сектору сьогодні. *UA News*. 2022.

URL: <https://ua.news/ua/v-uslovyah-voennogo-polozhenyia-funktsionirovanye-fynansovogo-sektora-segodnya>.

2. Aspachs, O., Goodhart, C A., Tsomocos, D.P., & Zicchino, L. Towards a measure of financial fragility. *Annals of finance*. 2007. Vol. 3(1). P. 37–74.

3. Бойко А.В. Забезпечення стійкості національної економіки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 4 (93). С. 16–27. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04\(93\)02.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04(93)02.pdf).

4. Кияк А.Т. Фінансова стабільність банківської системи України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. № 21. Вип. 3. С. 143–148.

5. Ніколаєнко Ю.В. Державне регулювання і фінансова безпека банківського сектору України: проблемні питання та шляхи вирішення. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (11). С. 131–137. URL: http://journals.uran.ua/nvp_chntu/article/view/118209

6. Чирак І. Фінансова стабільність, фінансова нестабільність і фінансова стійкість економіки. *Світ фінансів*. 2020. № 2 (63). С. 115–125. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40883>.

7. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у час війни. *Unian.ua*. 2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasi-%20viyni-novini-ukrajina-11753254.html>.

8. Петрик О. Як національний банк допомагає здобувати перемогу. *Вокс Україна*. 2022. URL: <https://voxukraine.org/yak-natsionalnyj-bank-dopomagaye-zdobuvaty-peremogu>.

9. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.

10. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

11. Халімон Т.М. Принципи (засади) організації та здійснення банківської діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4 (25). С. 71–75.

REFERENCES:

1. Didenko S. (2022) V umovakh vojennoho stanu: funkcionuvannja finansovogo sektoru sjoghodni [Under martial law: the functioning of the financial sector today]. *UA News*. Available at: <https://ua.news/ua/v-uslovyah-voennogo-polozhenyia-funktsionirovanye-fynansovogo-sektora-segodnya>.

2. Aspachs, O., Goodhart, C., Tsomocos, D. and Zicchino, L. (2007). Towards a measure of financial fragility. *Annals of Finance*, vol. 1, pp. 37–74 [in English].

3. Boyko, A.V. (2017). Zapezpechennia stiykosti natsionalnoi ekonomiky [Ensuring the stability of the national economy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 4 (93), pp. 16–27. Available at: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04\(93\)02.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2017/04(93)02.pdf).

4. Kyiak, A.T. (2016). Finansova stabilnist bankivskoi systemy Ukrainy [Financial stability of the banking system of Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya*, vol. 21 (3), pp. 143–148.

5. Nikolaienko, Yu.V. (2017). Derzhavne rehulivannia i finansova bezpeka bankivskoho sektoru

Ukrainy: problemni pytannia ta shliakhy vyrishennia. [State regulation and financial security of the banking sector of Ukraine: problematic issues and solutions]. *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 2 (11), pp. 131–137. Available at: http://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/118209.

6. Chyrak, I. (2020). Finansova stabilnist, finansova nestabilnist i finansova stiiikist ekonomiky [Financial stability, financial instability and financial stability of the economy]. *Svit finansiv*, vol. 2(63), pp. 115–125. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40883>.

7. Zhyrij K. (2022) Yak banky dopomahayut vystoyaty ekonomitsi ta hromadyanam u chasy viyny [How banks help the economy and citizens survive in times of war]. Available at: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici->

[ta-gromadyanam-u-chasy-viyny-novini-ukrajina-11753254.html](https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasy-viyny-novini-ukrajina-11753254.html).

8. Petryk O. (2022) Jak nacionalnyj bank dopomaghaje zdobuvaty peremoghu. Voks Ukraïna [How the National Bank helps to win. Vox Ukraine]. Available at: <https://voxukraine.org/yak-natsionalnyj-bank-dopomagaye-zdobuvaty-peremogu>.

9. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua>.

10. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://www.mof.gov.ua/uk>.

11. Khalimon T.M. (2018) Pryntsypy (zasady) orhantzatsiyi ta zdiysnennya bankivskoyi diyalnosti [Principles (fundamentals) of the organization and implementation of banking activities]. *Prykarpatsky yurydychny visnyk*, vol. 4 (25), pp. 71–75.